

U. B. BERGEN
16/1.36
Ms. 15681 m 4

K R O N I K K E N

Nr. 16

20. juli 1944.

Befrielsens time nærmer seg. Om ikke alt for lenge vil det okkuperte Europa ha rystet naziåket av. Hvor fort de får sin frihet igjen, beror ikke minst på de okkuperte folk selv. Derfor innlot de franske partisaner seg i åpen kamp med tyskerne den dag de allierte landet i Normandie, derfor angriper motstandsbevegelsen i Norditalia de retirerende akse-armeer i ryggen, derfor utfolder Titos geriljastyrker en offensiv virksomhet som aldri før, derfor slutter den hemmelige polske arme opp om den røde hær på dens raske marsj mot Warsjawa. Og derfor vil vi i Norge slå til den dag ordren kommer fra det allierte hovedkvarter.

Mange synes kanskje det drar for lenge ut. Mange synes kanskje den norske motstandsbevegelsen er for lite aktiv. Men vi bestemmer ikke selv tidspunktet for reisingen. Den allierte overkommando gir signalet.

Ordren kan komme i morgen. Vær forberedt på det. Hold deg i form!

Du er kanskje lei av å vente og synes du får gjort for lite. Men du gjør en innsats ved å holde deg beredt. Husk det. Og sett alt inn når dagen kommer!

- 0 -

UKEN SOM GIKK (13. - 19. juli)

Østfronten: Eftersom den russiske dampveivals ruller vestover mot den østpreussiske grense går det mer og mer opp for tyskerne, de allierte, de okkuperte og de nøytrale hvilken rolle russerne vil spille under kampen om Europas befrielse. Det tyske folk har vel lenge anet at det er noe galt med krigføringen i øst og er derfor ikke blitt helt overrasket når ledelsen nå med en åpenhjørighet, som nesten virker brutal, redegjør for den virkelige stilling ved frontene. Det er ikke lengre tale om "strålende avvergescire" og "vellykte frontkorrigeringer". Uttrykket, "strategisk, elastisk tilbaketrekning", ser man heller ikke i den tyske presse nå for tiden. Både herr Goebbels og de militære kommentatorer har delvis lagt an nye synspunkter på begivenhetene i øst, og det er forbausende å konstatere med hvilken beredvillighet tyskerne nå (ofte lenge før de russiske meldinger) melder om tapet av den ene militære posisjon etter den andre. Det har ikke lengre lykkes å skjule at tofrontskrigen stiller uoppfyldelige krav til den tyske hær, og at troppene ikke strekker til for et vellykket forsvar både i øst og i vest. I denne tvangsstilling har den tyske ledelse foretrukket å stille de strategiske reserver til von Kluges disposisjon, mens armeene i øst blir nødt til å trekke seg tilbake, "kanskje helt til Warsjawa". Som en trøst har det vært anført at tyskerne i øst forføyer over en såkalt "romreserve" og så lenge denne står til armeenes disposisjon, skulle tyskerne trygt se seiren imøte. Den tid som russerne skulle ta for å kjempe seg gjennom dette landområde, skulle av von Kluge benyttes til å slå invasjonarmeene i vest. Dersom dette lyktes, skulle Hitler sette inn sin hovedstyrke mot russerne og jage "hordene fra øst" ut av Polen, Karpatene og Ukraina og for lang tid fremover bryte den russiske armees offensivkraft. Denne nazistiske utgave av general von Schlieffens slagplan under forrige verdenskrig er allerede totalt mislykket. Russernes utrolige framrykning har kuld kastet Hitlers "geniale" felttogsplan. Under kunngjøringen av en "storstilet frontforkortning i øst", skriver Berliner Nachtausgabe alt den 11. juli: "I de neste uker nå vi her møte sovjetrussernes fremstorming på et område som ikke lengre tillater oss å utnytte rommet til avvergning av offensiven", og samme aften uttaler general Dittmar at det nå gjelder forsvar-et av tysk jord.

P.g.a. russernes vellykkede og resultatrike offensiv ifjor sommer og i vinter har deres sommeroffensiv i år kunnet starte fra meget fordelaktigere posisjoner enn ifjor. Tyskernes store tap under de foregående russiske framstøt har også ledet til at de denne gang har hatt sin frontlinje meget dårligere og tynnere besatt og motstanden er derfor blitt spredt og avtagende. Russernes hurtige erobringer av store handelssentra og kommunikasjonsknutepunkter, delvis etterlatt som tyske motstandssteder, har ført til store tyske tap i fanger og materiell. Med erobringen av Vilna og Pinsk er to nye motstandssteder

i denne uken falt i russernes hender. På ca. 4 uker har den russiske hær gått frem over 450 km. og har vist seg å være i besiddelse av en slagkraft som den ikke kunne oppvise ifjor. Dersom tyskerne hadde hatt krefter til motstøt, ville saken tatt seg anderledes ut, men nå har russerne kunnet foreta de dristigste framstøt. Årsaken til dette er motoriseringen. Blitzkrigen føres nå av russerne. Mens det ifjor sommer bare var enkelte russiske enheter som var motorisert, har russerne i år takket være gigantiske anstrengelser av industrien og de økede allierte tilførsler kunnet opptre med en arme som har vært mekanisert i den utstrekning det overhodet har vært praktisk mulig. Særlig har russerne hatt stor glede av sitt motoriserte artilleri.

Under sin tilbaketrekning har tyskerne søkt å finne en linje hvor de kunne stå fast og møte det russiske stormløp. En slik linje kunne muligens vært opprettet ved Njemen og Bug, idet gapet mellom disse to elvene hovedsakelig består av myrstreknings og uveisomt terreng, men den russiske front har en sånn enorm utstrekning at en parallell til f. eks. Pisa-Rimini-linjen i Italia ikke lar seg etablere i Russland. Hver gang tyskerne foreløpig har lyktes lokalt å demme opp for den russiske stålølge, har russerne med fabelaktiv virtuositet spilt opp på nye tangenter i de lange frontlinjen.

Denne ukes frontutvidelse ble bekjentgjort onsdag kveld den 12. juli i en dagsordre fra marsjall Stalin hvor det ble meldt at general Jeremenkos tropper på den annen baltiske front hadde gått til angrep NV og V for Novo Sokolniki nær grensen til Latvia. Etter to døgn kamper brøt russerne igjennom de kraftige tyske forsvarsstillinger på en 150 km. bred front og i en dybde av 35 km. Russerne gikk over jernbanelinjen Pskow - Polotsk og erobret knutepunktet Idritsa på denne banen foruten 1000 tettbebygde steder. Tyskerne hadde på en dag bare, 7000 falne i dette avsnitt. Onsdag den 19. juli meldte Stalin at en ny offensiv var satt igang sør for Pskow i retning Riga. Russerne har gått fram 40 km. på to dager og faren for general Lindemanns baltiske armeer er ytterligere øket. Den 13. juli melder sovjetkommunikeet at Vilna er fullstendig på russiske hender. Her raste det harde gatekamper i 5 døgn og 8000 tyskere falt og 5000 ble tatt til fange. I oppmarsjområdene mellom Dunaburg og Vilna har general Jeremenkos tropper rykket videre vestover til traktene nord for Kaunas for å skape en omringningstrussel mot den lithauiske hovedstad. Den samme taktikk forsøker russerne å gjennomføre mot Dunaburg, men denne tyske stilling synes hittil å være hardest for angriperne å renne over ende. 17. juli ligger Kaunas under artilleribombardement og russerne melder at de står mindre enn 20 km. fra byen. Tyskerne melder samtidig at general Bagramjans tropper står 25 km. sør for byen og at de dermed er kommet inn i de mellom-lithauiske områder. 17. juli rykker også russerne etter et 3 dagers slag inn i Grodno, den siste tyske festning før den østpreussiske grense. Mellom Grodno og Kaunas har russerne på bred front rykket over Njemen og står bare 65 km. fra den tyske grense. Russiske jagerfly opererer allerede over tysk territorium og Stockholm-avisene melder om panikkartet flukt og evakuering av den tyske sivilbefolkning. Den tyske generalstab har gitt ordre om tilbakeflytning av rustningsbedriftene vestover.

Også den russiske framrykking mot Bialystok har gjort god framgang og med erobringen av jernbaneknutepunktet Volkowisk den 14. juli sto russerne mindre enn 100 km. øst for Bialystok. Samme dag innrømmet tyskerne at de hadde rømmet Pinsk. Herfra har russerne rykket hurtig vestover og er nådd fram til den tyske nøkkelstilling, Brest Litowsks forsteder. Etter de siste meldinger den 19. juli er også jernbanen mellom Bialystok og Brest Litowsk avbrutt. Disse to byer utgjør de tyske hovedforsvarsverker for hele Warsjawaprovinsen. Lengre sør har russerne gått over elva Bug og trusselen mot Lwow vokser stadig.

Russernes store operative mål, å avskjære Balticum og general Lindemanns 35 - 40 tyske divisjoner, synes å være nærmere dag for dag og de kommende uker vil kunne bringe veldige militære og politiske resultater. Utviklingen i Balticum må jo også i høy grad interessere finnene. En virkelig effektiv tysk hjelp til Finland kan nemlig ikke ydes bare på finsk grunn. Den forutsetter også at Balticum holdes og at sørsiden av Finskebukta beskyttes.

Vestfronten: Det er en påfaldende mangel på plan, som minner lite om von Rundstedt og hans sikre metodikk, som synes å prege den tyske ledelse

i vest. Når denne general, som er blitt karakterisert som Tysklands største militære general, måtte gå av, så vil ingen beklage dette mer enn den tyske soldat. Hvor er det blitt av den hurtige tyske positive reaksjon, tiltross for at fronten i vest på forhånd var utsett til sommerens offensiv? Det er ubegripelig at von Kluge ikke har rettet et samlet angrep mot de anglo-amerikanske styrker. Men svaret er vel også her, at tyskerne ikke har maktet dette. De alliertes kraftige bombing av oppmarsjlinjene og franskmennenes effektive sabotasje har hindret sammentrekningen av de tyske styrker og det er grunn til å tro at det tyske overkommando ikke hadde regnet med dette. Det bør i denne sammenheng fremheves hvilken viktig rolle den franske innenrikshær har spillet i kampen om Normandie. Den har utrettet hva ellers tusener av general Eisenhowers fallskjermtropper måtte ha utført. Jernbane- og veibroer er sprengt i luften, telefon- og høyspenningskabler skåret over, kraft- og transformator- edelagt osv. Denne hjelp har vært til særlig nytte fordi været siden invasjon- en tildels har vært meget dårlig for flyoperasjoner. Tyskerne har med sedvan- lig hensynsløshet behandlet de franske innenriksstyrker som franktirører og general Eisenhower ga derfor den 15. juli en advarsel til den tyske overkomm- ando om at de kjempende franske styrker var en integrerende del av de allierte styrker og han krevet samme behandling overfor franskmennene som overfor en- gelskmenn og amerikanere.

Denne ukens kamper i vest har vært karakterisert ved seige pansersammenstøt og harde artilleriduellier. I Caen-området har det vært kraftige tyske motstøt og Rommel har her konsentrert 7 a 8 panserdivisjoner og 3-4 infanteridivisjo- ner. 19. juni ble det meldt at britiske og kanadiske tankstyrker var gått til angrep s. og s.ø. for Caen. Det har utviklet seg til et voldsomt slag i åpent terreng. Montgomery er tilfreds med slagets utvikling. General Dempseys tropper har i ukens løp utvidet sitt brohode ved Odon og kjemper seg langsomt og sikkert oppover dalen mot Villers Bocage. Lengre vest har amerikanerne un- der general Bradley holdt en vedholdende offensiv gående fra området sør for St. Jean de Daye over mot Periers og Lessay. Amerikanerne står nå i umiddel- bar nærhet av disse knutepunkter i veinettet på den sørlige del av Cherbourg- halvøya. Samtidig har amerikanske styrker fra nord og nordvest presset seg fram mot St. Lo og etter meldingene 19. juli er denne by nå rensket for tyskere.

Det ligger nær å sammenlikne fremrykningen på vestfronten med den i øst og spørre hvorfor det relativt sett går så smått i Normandie. Man må da huske på at den allierte front i vest ennå er i oppbygningsstadiet og at de allierte armeer ennå mangler albuerom for større operasjoner. At tyskerne nå ikke kla- rer å tilføye anglo-amerikanerne et avgjørende slag, viser at tyskerne i vest står like vanskelig som i øst. Det nåværende stadium med harde utslitnings- kamper tarer også sterkt på de tyske stridskrefter. Det er således meldt at mens tyskerne har 2/3 av sine panserstyrker i vest i Normandie, så har de alt tapt 1/2 av disse styrker. De alliertes tap er muligens også store, men de kan bære tapene bedre enn tyskerne. Når de allierte har fått istand sine hav- ner og oppladet sine områder er det intet i veien for at framgangen her kan foregå like hurtig som i øst.

Sørfronten: Den forholdsvis langsomme fremrykking i den senere tid i Italia skyldes ikke bare den seige tyske motstand, men også at de allierte har måttet benytte denne tid til oppbygging av sambandslinjer og baser etter den hurtige marsj nordover fra Roma. Tyskerne foretar hele tiden omfattende demoleringer og således meldes det som en rekordprestasjon at engelskmennene i denne uken har gjenopprettet jernbaneforbindelsen mellom Neapel og Rom.

Men kampene i Italia går nå inn i en ny fase. I og med erobringen av A- rezzo, Livorno og Ancona (de to siste ble meldt erobret 19. juli) er kampen om Pisa-administrasjonslinjen eller Gother-linjen som de også kalles, begynt. Arezzo dannet en sterk forpoststilling i Gother-linjen og erobringen av denn by har muliggjort en vifteformet alliert fremrykking mot Firenze, 60 km. nord, og mot Gother-linjens midtstillinger. 8. arme har ifølge de siste meldinger hatt et nytt gjennombrudd på dette midtavsnittet og gått over Arno på en 10 km. bred front vest for Arezzo. Etter erobringen av Livorno, som er Italias 3. største havn, rykker 5. arme fram mot Pisa, og ved Adriaterhavet har polske tropper allerede støtte flere kilometer forbi Ancona. I Milano og Genua fort- setter streikene og urolighetens.

Krigen i luften: München-området har i denne uken vært hovedmålet for de amerikanske dagangrep. Den 11. deltok 1200 bombemaskiner og 500 jagerfly, den 12. 1100 bombefly og 750 jagere, den 13. 1000 bombefly og 500 jagere, den 16. 1000 bombefly med en jageeskorte på 750 maskiner. (Også den 19. ble det meldt om angrep på dette området). Under de to første angrep ble det kastet ned 6000 tonn bomber. Tapene under disse to angrepene var 46 bombefly og to jagerfly. Under det siste angrep hvor amerikanerne kun møtte to tyske jagerfly var tapet 12 bombemaskiner og tre jagere. Tallene gjengies her fordi de best karakteriserer vekten og betydningen av disse angrep. München er et viktig knutepunkt for tyske kommunikasjoner og tilførsler til Italia går over denne by. Fra Italia har store amerikanske bombestyrker atter angrepet Ploesti og oljeraffinerier ved Budapest. Wien er også blitt angrepet. RAF utfolder fortsatt stor virksomhet bl.a. med angrep mot syntetisk oljefabrikkasjon i Ruhr og mot Berlin, men blandt annet p.g.a. årstiden (de mer langsomtgående og tunge britiske bombefly som tar bombevevter opp til 6 tonn egner seg ikke for langdistanseangrep i de korte, lyse netter) mer viet seg til de direkte oppgaver i forbindelse med frontene i Normandie og Italia. I Normandie foretok de allierte i løpet av en måned 12.000 oppstigninger med jager- og bombefly til tross for det dårlige vær. RAF's nattangrep med 2300 tonn bomber over Caen er av general Montgomery bedømt som en av de avgjørende faktorer under erobringen av denne viktige by. I Italia ødela det allierte flyvåpen i løpet av 72 timer samtlige broer (22 ialt) over Po. Samtidig fortsetter kampen mot de flygende bomber i kanalavsnittet. En hel del av disse skytes ned av de allierte jagerfly og en rekke kraftige angrep har i ukens løp vært rettet mot deres startbasiser og depoter. Tyskerne melder selv at de har flyttet startbasene for VI lengre inn fra kystområdet og dette skyldes nok den allierte bombing.

Et nytt interessant trekk ved dagangrepene er at de allierte i dens senere tid har vært istand til å redusere antallet av de eskorterende jagerfly. Mens forholdet mellom bombefly og jagerfly under tidligere langdistanseangrep har vært som to til en, er dette forhold nå nærmest omvendt. Dette er mulig gjort ved den svekkede tyske jagermotstand, som igjen er et resultat av den vedholdende bombing av de tyske jagerflyfabrikker og tyskernes store tap av jagerfly under de alliertes angrep. Det kan i denne forbindelse være interessant å gjengi amerikanske rapporter over 9. og 15. flykorps resultater under det siste halvårs operasjoner. 9. flykorps er stasjonert i England, 15. i Italia. I tiden 20. til 25. februar i år begynte amerikanerne sine konsentrerte angrep mot den tyske flyindustri. Disse angrep har dekket hele Tyskland og det okkuperte Europa fra Italia i sør til Kjeller i nord og fra Frankrike-Belgia i vest til de såkalte "luftsikre" tyskbesatte polske områder i øst. Denne kolossale luftoffensiv har i den senere tid særlig vært rettet mot den tyske oljeproduksjon. I det nevnte tidsrum har amerikanerne ødelagt eller skadet 51 tyske og tysk-kontrollerte anlegg for produksjon av råolje og 15 fabrikker for fremstilling av syntetisk olje med en samlet årsproduksjon på 20 millioner tonn. Under disse angrep har amerikanerne foretatt 250.000 oppstigninger, har kastet ned en bombevekt på 270.000 tonn og skutt ned 7265 tyske fly med et tap av 3425 egne fly, hvilket blir en tapsprosent på 1.4.

- o -

Sabotørene stanser sprengstoffindustrien!

Ved å ødelegge vitale deler av maskineriet for fremstilling av konsentrert svovelsyre ved NORSKE SVOVELSYREFABRIKKER I VERPEN og ved LYSAKER KJEMISKE FABRIKKER og ved samtidig å spreng tankene for ferdig svovelsyre på begge steder, har sabotørene stanset produksjonen av sprengstoff her i landet inntil videre. Det er liten utsikt til at tyskerne kan få produksjonen av konsentrert svovelsyre igang igjen. Syren må taes hjem fra Tyskland hvis sprengstoffindustrien atter skal settes igang. Sabotørene har med største nøyaktighet ødelagt de vitale deler som måtte ødelegges, men ikke mer! LYSAKER KJEMISKE FABRIKKER produserer også svak svovelsyre, som er av stor betydning for norsk landbruk. Disse maskiner som stod like i nærheten av angrepsmålene, var skånet med største omhu.

- o -

Vi har mottatt følgende artikkel:

Idealer og kompromiss.

Ordet kompromiss har ofte en litt nedsettende betydning. Å inngå et kompromiss blir i almindelighet oppfattet som litt av et svik - man koster av på idealenes krav og inngår istedetfor et kompromiss.

Omvendt vil det å stå fast på sine prinsipper - hva som enn hender - svært ofte bli oppfattet som storartet og beundringsverdig.

Jeg tror dette er en av de uheldigste feilvurderinger vi gjør oss skyldige i. Han som har evnen til å sette seg inn i og respektere andres tankegang og som derfor kan inngå et klokt og heldig kompromiss, er en større mann enn prinsipprytteren. For å få i stand et klokt kompromiss kreves det tålmodighet, forståelse, toleranse, overlegenhet og mangel på forfengelighet. Disse egenskapene er meget viktige når det gjelder å føre utviklingen framover.

Englands historie gjennom de siste to, tre hundre år er i høy grad en historie om politiske kompromisser. Men samtidig er det historien om utviklingen av de politiske og demokratiske institusjoner som er blitt menneskehetens helligste politiske arv, og som nesten hele verden i dag kjemper for.

Tudorenes og Stuartenes England var et lidenskapelig England hvor man slo sine motstandere ihjel. Men så for vel 250 år siden, skjedde den utviklingen fart som førte fram til den store revolusjon, til trykingsfrihet, trosfrihet, toleranse og parlamentarisme. Det styresett ble skapt som siden inspirerte Montesquieu og Voltaire til politisk nyskaping i Frankrike. Det ble utgangspunktet og grunnlaget for Amerikas forfatning, den franske revolusjon og derigjennom vår egen grunnlov.

Det var kompromissets store menn som skapte dette som siden har betydd mer enn noe annet for vestens sivilisasjon; det var dem som utviklet den toleranse og rimelighet som også framtiden må bygge på hvis vi skal nå fram til lysere tider, - men som William III, Marlborough og sist men ikke minst George Savile, duke of Halifax. I stridens hete stod Halifax snart på den ene, snart på den annen side. Han støttet dem som han til enhver tid mente hadde rett, den som gjerne stod svakest og som overgrepene derfor rettet seg mot. Han fikk mange motstandere - som slike mennesker alltid får -, men hans innsats reformerte i virkeligheten Englands politiske historie og skapte en forståelse for toleransens betydning som er blitt Englands største styrke. Han kalte seg selv for "The Trimmer" d.v.s. den som sørger for at båten er slik lastet at den ikke legger seg over til den ene siden. Slik opptrådte han i politikken; han prøvet å forhindre at man gikk for langt i den ene eller den annen retning. Han utgav illegalt en rekke brever, "Letters to a Dissenter", som i den grad påvirket opinionen at de fikk avgjørende betydning for Englands historie.

Siden Halifax tid, har England mange ganger møtt store vanskeligheter og overvunnet dem. Med en enestående evne til å utjevne motsetninger og finne levedyktige løsninger har landets politikere og dets folk ført utviklingen videre fram og skapt et imperium, som trass i alle sine svakheter, endå har meget å lære verden. Solidariteten mellom de forskjellige dominions har under denne krigen vist seg sterkere enn noengang. Dette stasforbund er enestående i sitt slags og kan få betydning for framtiden. Uten engelskmennenes evne til å prøve de forskjellige muligheter, til å jenke og forhandle seg fram, kunne dette verdensrike aldri ha holdt tritt med utviklingen, blitt så levedyktig og utviklet seg slik som nå er tilfelle.

Disse egenskaper har under denne krigen kanskje mer enn noengang før vist sin styrke. De har vært til uvurderlig nytte når det gjelder å utjevne motsetningene mellom de forskjellige allierte. Mens USA satte så meget inn på Vichy og senere på Darlan og Giraud og russerne gikk inn for å støtte de Gaulle, så spilte engelskmennene hele tiden mæglerens rolle og fikk det til å gå - på samme vis som senere i Italia. I Jugoslavia og Grekenland har engelske politiske observatører undersøkt forholdene, og senere er forhandlinger som for begge lands vedkommende har hatt glimrende resultater, kommet igang. Disse forhandlinger har vesentlig vært drevet fram på engelsk initiativ. Engelskmennene har likeledes hele tiden satt alle krefter inn

på å få i stand en løsning mellom polakkene og russerne. I en rekke av disse spørsmålene har engelskmennene og amerikanerne samarbeidet glimrende, men stort sett er det England som har vært den kloke og energiske megleren.

Engelskmennenes evne til kompromiss har også i mange tilfeller vært deres svakhet. Den har ofte forsenet utviklingen i tilfeller hvor litt voldsomhet kunne vært av det gode. Særlig på det sosiale område har dette gjort seg gjeldende. Men allikevel blir det faktum stående at den engelske moderasjon og rimelighet har gjort verden tjenester som vi ikke ennå er i stand til å vurdere. I demokratiets og toleransens historie har England en stilling som intet land kan true.

Når man "vet" at man har rett, at ens egen oppfatning er "den eneste riktige", da er det helt naturlig å slå all opposisjon ned. Hvis man derimot tviler på at et enkelt menneske eller en enkelt gruppe forpakter sannheten alene, eller hvis man tror at det kan være rett på begge sider i en konflikt, da vil man alltid prøve å få endene til å møtes, få stannpunktene moderert så konflikten kan løses og samarbeid innledes. En slik innstilling og en slik framgangsmåte blir av enkelte mennesker betegnet som kremmermentalitet, men mon ikke denne "kremmermentaliteten" har reddet verden for mange strider og meget unødig blodsutgydelse; mon ikke en slik mentalitet i de fleste tilfeller bringer verden framover. Historien viser oss iallfall at yterlighetspartiene sjelden har rett, men at et yterlighetsstannpunkt ofte fører til kamper, og så ofte til en yterliggående pakasjon i motsatt retning".

Vi er enige i dette syn på kompromisset, men vil bare presisere at man ikke kan inngå minnelige overenkomster med personer som aldri har tenkt å overholde sin del av avtalen. Vi slutter ikke kompromissfred med Hitler. Det ville være en skrikende urettferdighet mot all de millioner av mennesker som nazistene har trampet ned, og Hitler ville bruke en slik fred til nye anslag mot Europa. Han betrakter eventuelle kompromisser bare som taktiske trekk i selve krigføringen. Men i etterkrigstiden blir egenskaper som toleranse, vidsyn, fordomsfrihet og evne til kompromiss ikke bare verdifulle men absolutt nødvendige.

Så langt tilbake kan forholdene i et land ligge at det kreves voldsomme metoder for å få forbedret dem. Den russiske revolusjon var kanskje uundgåelig. Men vi skal huske at i den engelske revolusjon i 1688 ble det ikke spilt en dråpe blod og de framskritt som ble vunnet raket på mange måter over de landevinninger som var resultatet av den blodige franske revolusjon 100 år senere.

- o -

Polens østgrense.

Innen den allierte leir har det selvsagt eksistert politiske uoverenstemmelser selvom de aldri har vært særlig dyptgående. Det har vært meningsforskjeller mellom de forskjellige stater og innen de enkelte land. Men etter at stormen på "festningen Europa" begynte og freden syntes innen rekkevidde, har overflate-stridighetene veket plassen for en enighet som lover godt for framtiden.

Mulighetene for konflikter mellom USA og England på den ene side og Sovjetunionen på den annen ser ut til å være ryddet av veien ved Moskva- og Teheran-møtene. Forhandlingene mellom Tsjekkoslovakia og Russland har hatt en lykkelig utgang. Grekerne har etter langvarige indrepolitiske stridigheter sluttet opp om en samlingsregjering under ledelse av Papandreou. I Italia har en regjering uten fascistinfiserte elementer med Bonomi som statsminister avløst det meget omstridte Badoglio-regimet. Også situasjonen i Jugoslavia har i den senere tid lysnet betraktelig. Kong Peter har undertegnet en overenskomst med Tito hvor han anerkjenner geriljalederen som uinnskrenket sjef for alle militære styrker i Jugoslavia. Kongen er dessuten gått med på at hans krone skal gjøres avhengig av en folkeavstemning i Jugoslavia etter krigen og han skal avholde seg fra all politisk virksomhet inntil landet er befrikket. Vestmaktene og de Gaulle er kommet til en etter forholdene tilfredsstillende løsning av det franske spørsmål, og de politiske uklarheter i for-

binnelse med Vichy, Darlan og Giraud tilhører forlengst historien.

Men iallfall ett politisk problem står forolepig uløst tilbake - forholdet mellom Polen og Russland. Dette problem har fått ny aktualitet i og med at russernes siste offensiv har ført dem langt inn i polsk territorium.

Spørsmålet er: Vil russerne bli enige med polakkene om en polsk civiladministrasjon i de gjenerobrede områder eller vil de okkupere disse områder?

Det er først og fremst spørsmålet om Polens østgrense som har skapt konflikten mellom de to land. Grensestridighetenes forhistorie er følgende:

Den polsk-russiske grense slik den var trukket i tiden mellom den første og den annen verdenskrig, var ikke noe verk av fredskonferansen i Paris og har ikke noe med Versailles-traktaten å gjøre. I 1919 hersket det ennå kaos i Østeuropa, og Russland sto midt oppe i borgerkrigen og var ikke representert ved fredskonferansen. De alliertes øverste råd trakk imidlertid i des. 1919 opp en demarkasjonslinje mellom Polen og Russland, en provisorisk grense, den såkalte Curzon-linje, kalt slik etter den daværende britiske utenriksminister, lord Curzon. Curzon-linjen gikk over Grodno-Bialystok-Brest-Litovsk, fulgte så elva Bug til Sokol og gikk derfra over Przemysl til Karpatene. I disse strøk er befolkningen meget blandet, og det er vanskelig å trekke opp en grenselinje som helt ut gjør rett og skjell overfor nasjonalitetene. Imidlertid er alle sakkundige enige om at Curzon-linjen kon den ideelle løsning meget nær, den danner stort sett østgrensen for de områder hvor den polske befolkning utgjør mer enn halvparten.

Polakkene var imidlertid alt annet enn tilfreds med linjen. De mintes sin storhetstid i 14-1500-årene, da riket strakte seg ned mot Svartehavet, og iallfall ville de ha grensene fra 1772. I 1920 rykket derfor polske tropper inn i Russland og trengte så langt fram som til Kiev! Men krigen ble ført med sterkt vekslende hell, og ikke mange måneder senere sto den røde arme foran Warszawa. Etter et slag der, som polakkene med fransk hjelp avgjorde til sin fordel, kom det til forhandlinger og våpenstillstand, hvorpå den endelige fred ble sluttet i Riga i mars 1921.

De russerne var ovenpå, hadde de foreslått polakkene å slutte fred på grunnlag bl.a. av en grense som stort sett falt sammen med Curzon-linjen. Engelskmennene hadde også hele tiden vært for å trekke opp en østgrense for Polen som ikke bragte store fremmede minoriteter inn i landet, men franskmennene, som ønsket et sterkt Polen som sin allierte i ryggen på Tyskland og som bufferstat mot Sovjetrussland, støttet Pilsudski og de andre polske nasjonalister i deres krav, og så krigstrette som russerne var i 1921 - etter 7 års krig og borgerkrig - fønt de å måtte bøye seg i grense spørsmålet.

Ved Riga-freden ble det derfor trukket opp en østgrense for Polen som gikk betydelig lengre øst enn Curzon-linjen, dypt inn i russisk språkområde. Resultatet var at i de områder øst for Curzon-linjen, som Russland avsto ved Riga-freden, befant det seg et meget tallrik russisk befolkning; tyske kilder for krigen angir den til vel 4,8 millioner, amerikanske kilder har ca. 7 millioner. Bare ca. 15% av befolkningen i de omstridte østområder er polsk.

Etter Polens sammenbrudd i sept. 1939 ble det trukket opp en demarkasjonslinje mellom tysk og russisk interesseområde. Med ubetydelige avvikelser fulgte den Curzon-linjen og stemmer altså ganske godt med nasjonalitetsforholdene.

Da de russiske tropper - etterat krigslykken hadde vendt seg - påny rykket over grensene til det gamle Østpolen, ble grensespørsmålet igjen aktuelt mellom russerne og den polske emigrantregjering i London. Russerne holdt seg atter til Curzonlinjen som grunnlag for forhandlingene og fikk brittenes støtte i det. Men de la til at de kunne tenke seg visse korreksjoner av linjen i polsk favør; de antydte også muligheten av kompensasjon for polakkene på bekostning av Østpreussen. Men den polske regjering har hittil avvist alle forslag om innrømmelser i grensespørsmålet, og det er for tiden brudd mellom de to regjeringer.

Men hvorfor vil ikke polakkene gi seg, når russerne har saklig rett? Årsaken er mistenksomhet. De stoler ikke på russernes ord. "Hvorfor gjøre grenseinnrømmelser", sier polakkene, "når dette fra russisk side gjøres til basis for nye krav. ---- Østre Polen er bare den første bit, når russerne har svelget den, vil de ha mer". Man kan skjønne polakkenes innstilling. Deres

land er flere ganger i løpet av de siste århundreder, menest i 1939, blitt overført av nabostatene som har delt landet mellom seg.

Det gjør imidlertid ikke problemet enklere at russerne heller ikke stoler på polakkene som de beskylder for å være krigersk innstilte mot Sovjetunionen. Det kan vel heller ikke nektes at hos en stor mengde polakker er hatet til Russland større enn noe annet hat. Eksilregjeringen under Mikolajczyks ledelse er nokså moderat, men den polske hær, og særlig dens øverstbefalende general Sosnkowski, skal være glødende russehattere.

Den polsk-russiske konflikt skulle imidlertid likevel ikke være uløselig. Polakkene bør kunne legge bort sin fiendtlige og mistroiske holdning overfor russerne. Stalin har sagt at han ønsker et "sterkt og fritt" Polen, og Churchill har bekreftet dette. At Russland ikke vil tolerere en anti-russisk administrasjon ved sin vest grense, er, som polakkene også må forstå, en forståelig innstilling. Mulighetene for en løsning synes nå også å være øket ved at regjeringen Mikolajczyk er blitt befridd for sine mest anti-russiske elementer. Det er også et memento at russerne aldri har anerkjent det i Polen nokså nylig opprettede nasjonalråd som polsk regjering. Dette råd, som visstnok skal ha et kommunistisk anstrøk, står i sterk opposisjon til eksilregjeringen i London.

Statsminister Mikolajczyk meddelte forleden at den hemmelige polske armé nå står i åpen kamp med tyskerne og at de bl.a. tok del i kampene rundt Milna. Også på andre fronter har Polen ytet viktige bidrag til de alliertes seier. Etter septembernederlaget begynte 90% av de polske flyverne seg til England, og de har dannet en egen flyarmé innenfor R.A.F. Den polske flystyrken er den største allierte flystyrken etter den britiske og den amerikanske. I slaget om London høsten 1940 utgjorde det polske flyvåpnet 5% av R.A.F og skjøt ned 15% av de tyske maskinene over England. Polens lille flåte har siden 1. sept. 1939 vært i uavbrutt kamp med tyskerne. De polske armeene i det nære Østen og i England utgjør 10 divisjoner som er moderne utrustet og ypperlige trent. Polske tropper kjemper nå med i Italia og bærer hovedbyrden av kampene på Adriaterhavfronten. Denne militære innsats skulle også bidra til en løsning av den politiske konflikt.

- o -

Russisk presse.

Den sovjetrussiske presse består av tusenvis av by-, landsby- og fabrikkaviser, veggaviser i verkstedene og blader for fagforbundene, partiet, ungdommen og hæren. Men de viktigste er de tre store dagsaviser i Moskva, "Pravda", "Izvestia" og "Krasnaja Svesda" samt tidsskriftene "Krokodillen" og "Krigen og Arbeiderklassen". Pravda (Sannheten) er verdens største dagblad med et opplag på 3 millioner eksemplarer. ("Daily Express" i London utkommer med 2,9 mill.) Russeren leser i Pravda det som det kommunistiske partis centralledelse ønsker at han skal lese. Det er det offisielle parti-blad. Stalin er i sin egenskap av generalsekretær for partiet alltid interessert i den tone Pravda angir for resten av den russiske presse. Izvestia (nyhetene) er det offisielle regjeringsblad og er svært likt Pravda. Men fordi det taler på regjeringens vegne, kan det ikke brukes til "uoffisielle" angrep mot Russlands allierte f. eks. eller til meddelelser som ryktet om "forhandlinger om separاتفred i Kairo" som for noen tid siden bragte en viss forstyrrelse i den allierte verden. Ved hjelp av denne avis kan man i noen grad tyde Stalins tanker.

Hver eneste front og hver eneste divisjon har sitt eget blad. Dessuten fins det mange frontflyveblader men instruksjoner om f. eks. "hvordan tyske tanks bør bekjempes" og selvopplevede beretninger om "hvordan jeg ødela 4 tyske tanks" etc. etc. Krasnaja Svesda (Den røde stjerne) bestemmer tonen i alle disse militære publikasjoner. Bladets beste reproter er den 53-årige Ilya Shromburg, hvis sterkt fargede artikler ofte blir trykket opp i utenlandske publikasjoner, også i fri norske aviser. Russlands nyeste og stadig mer innflytelsesrike publikasjon er Voyna i Rabochi Klass (Krigen og Arbeiderklassen) som utkommer to ganger i måneden og er et forum for drøftelse av utenrikspolitiske spørsmål. Det skal være fritt for partiets innflytelse, og dets artikler representerer bare de respektive skribenters egne meninger.